

سوال

آیا نام‌های الله تعالی فقط نود و نه اسم است؟ یا الله نام‌های بیشتری دارد؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

بخاری (۲۷۳۶) و مسلم (۲۶۷۷) از ابوهریره - رضی الله عنه - از ابوهریره - رضی الله عنه - روایت کرده‌اند که رسول الله ﷺ فرمودند: **همانا الله نود و نه نام دارد - صد نام جز یکی - هر که آن را در شمار آورد وارد بهشت می‌شود.**

برخی از علما - از جمله ابن حزم رحمه الله - با استدلال به این حدیث، نام‌های الله را محدود به ۹۹ نام دانسته‌اند. نگا: المحلی (۱ / ۵۱).

امام عموم اهل علم با نظر ابن حزم موافق نیستند، بلکه برخی از آنها (مانند امام نووی) اتفاق علما را نقل کرده‌اند مبنی بر اینکه نام‌های الله متعال به این تعداد محدود نیست. گویا آنان قول ابن حزم را شاذ دانسته و به آن توجهی نکرده‌اند.

آنان برای قول خود مبنی بر محدود نبودن نام‌های الله به حدیثی استناد کرده‌اند که امام احمد (۳۷۰۴) از عبدالله بن مسعود - رضی الله عنه - روایت کرده است، که گفت: رسول الله ﷺ فرمودند: **هر بنده‌ای که دچار دل‌مشغولی و غم اندوه شود و این دعا را بخواند که: اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ ، وَابْنُ عَبْدِكَ ، وَابْنُ أُمَّتِكَ ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ ، مَا ضَرَفِي حُكْمُكَ ، عَدْلٌ فِي قَضَائِكَ ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمِيَتْ بِهِ نَفْسِكَ ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ ، أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي ، وَنُورَ صَدْرِي ، وَجِلَاءَ حُزْنِي ، وَذَهَابَ هَمِّي (خداوندا من بنده‌ی تو و فرزند بنده‌ی تو و فرزند کنیز تو هستم، پیشانی من به دست توست، حکم تو در مورد من اجرا شدنی است، قضاییت در مورد من نافذ است؛ از تو به هر نامی که داری و خود گذشته‌ای یا به کسی از آفریده‌هایت یاد داده‌ای یا در کتابت نازل کرده‌ای، یا در علم غیب نزد خود محفوظ داشته‌ای می‌خواهم قرآن را بهار قلب من و نور سینه‌ام، و از بین برنده‌ی اندوهم و غصه‌ام قرار دهی) حتما خداوند دل‌مشغولی و غم و اندوه او از بین برده، فرج حاصل می‌کند گفتند: ای پیامبر خدا، آیا آن را فرا نگیریم؟ فرمود: آری، برای هرکه آن را بشنود شایسته است فرایش گیرد علامه آلبانی این حدیث را در سلسله الصحیحة (۱۹۹) صحیح دانسته است.**

این سخن رسول الله ﷺ که **یا در علم غیب نزد خودت محفوظ داشته‌ای** دلیل این است که برخی از نام‌های نیک الله متعال را تنها الله متعال می‌داند و کس دیگری از آن آگاه نیست، و این دلیل آن است که نام‌های الله بیش از نود و نه نام است.

شیخ الاسلام ابن تیمیه - رحمه الله - در **مجموع الفتاوی** (۶ / ۳۷۴) درباره‌ی این حدیث می‌گوید: **این [حدیث] نشان می‌دهد نام‌های حدیث بیش از نود و نه نام است.**

وی همچنین می‌گوید:

«خطابی و دیگران گفته‌اند: این دال بر آن است که وی نام‌های دیگری دارد که تنها خود می‌داند، و این به آن معنی است که سخن رسول الله ﷺ که می‌فرماید: **الله نود و نه نام دارد که هر کس آن را در شمار آورد وارد بهشت می‌شود** یعنی در میان نام‌های الله، هر کس این نود و نه نام را در شمار آورد وارد بهشت می‌شود. مانند اینکه کسی بگوید: من هزار درهم دارم که آن را برای صدقه گذاشته‌ام؛ هر چند همه‌ی اموالش بیشتر از آن باشد. الله متعال در قرآن می‌فرماید: **وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا** (الله دارای نام‌های نیک است؛ پس او را با آن بخوانید) الله متعال در این آیه مطلقاً امر نموده او را با نام‌های نیکش بخوانیم، و نگفته که نام‌های او تنها نود و نه نام است».

امام نووی - رحمه الله - در شرح صحیح مسلم اتفاق علما را مبنی بر محدود نبودن نام‌های الله نقل نموده و گفته است:

علما اتفاق دارند که معنای این حدیث محدود بودن نام‌های الله سبحانه و تعالی نیست، زیرا معنایش این نیست که الله جز این نود و نه نام، نام دیگری ندارد؛ بلکه منظور حدیث این است که هر کس این نود و نه نام را در شمار آورد، وارد بهشت می‌شود؛ پس مقصود حدیث وارد شدن بهشت با در شمار آوردن این تعداد است، نه محدود بودن نام‌های الله.

از شیخ ابن عثیمین - رحمه الله - درباره‌ی این مساله پرسیدند؛ ایشان چنین پاسخ دادند:

«نام‌های الله به عدد معینی محدود نیست، و دلیل آن سخن رسول الله ﷺ در حدیث صحیح است که می‌فرماید: **اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ، وَابْنُ عَبْدِكَ، وَابْنُ أُمَّتِكَ، نَاصِبِي بِيَدِكَ، مَا ضَرَفِي حُكْمُكَ، عَدْلٌ فِي قَضَاؤِكَ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ اسْتَأْتَرْتَهُ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رِبِيعَ قَلْبِي، وَتُورَ صَدْرِي، وَجِلَاءَ حُزْنِي** و اینکه خداوند برخی از این نام‌ها را در علم غیب نزد خود نگه داشته معنایش این است که نمی‌توان آن را دانست، و آنچه معلوم نیست، محدود هم نیست.

اما این سخن رسول الله ﷺ که می‌فرماید: **الله نود و نه نام دارد - صد نام جز یکی - هر کس آن را در شمار آورد، وارد بهشت می‌شود** معنایش این نیست که الله جز این نام‌ها نام دیگری ندارد، بلکه معنایش این است که هر کس این نود و نه نام را در شمار آورد، وارد بهشت می‌شود، و جمله‌ی **هر کس آن را در شمار آورد** تکمیل جمله‌ی اول است و جمله‌ای مستقل نیست، مانند اینکه عرب می‌گوید: **من صد اسب دارم که آن را برای جهاد در راه خدا آماده کرده‌ام.** معنای این جمله این

نیست که او تنها همین صد اسب را دارد، بلکه این صد اسب را برای این کار آماده کرده است». مجموع فتاوی این
عظیمین (۱/ ۱۲۲).